תבא ג

א. בדין „ת״ח שהגיע להוראה״, איתא בגמ׳[1] שאין האדם נעשה ראוי להוראה עד ארבעים שנה. ופרש״י[2] „עד ארבעין שנין — משנולד״.

אבל בתוס׳[3] כ׳ „פי׳, משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה ש־נולד, כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז[4] ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת עד היום הזה[5] ש״מ לא קאים איניש אדעתי׳ דרבי׳ עד ארבעין שנין, וזה הי׳ ממתן תורה עד מ׳ שנה שאז התחילו ללמוד״.

ויסודו של רש״י לפרש שהכוונה היא „משנולד״ הוא[6] ממשנה דמס׳ אבות[7] „בן ארבעים לבינה״, שהכוונה לגיל ארבעים (ככל הענינים שנמנו במשנה: בן חמש שנים למקרא בן עשר כו׳), שאז מגיע האדם לשלימות ההבנה (בינה) בתורה, ולכן הוי ראוי להוראה, וכן איתא בפי׳ המיוחס לרש״י[8] על מס׳ אבות שם (בפי׳ הראשון) „בן ארבעים, להבין דבר מתוך דבר ולהורות כהלכה״.

אלא שעדיין קושיית התוס׳ (על פרש״י) במקומה עומדת, איך מתיישב זה עם דברי חז״ל „לא קאי איניש אדעתי׳ דרבי׳ עד ארבעין שנין״, שמזה מוכח ששלימות ההבנה בתורה באה לאחרי מ׳ שנה של לימוד; ולאידך קשה איך יפרשו התוס׳ דברי המשנה הנ״ל „בן ארבעים לבינה״.

ב. והנה במהרש״א[9] מיישב קושיית התוס׳, וז״ל: „ואין זה מוכרח, דודאי היו בדור המדבר כמה וכמה קטנים גם שנולדו אז קודם מתן תורה ולא היו ראויים בהתחלת הלימוד אז, וגם עמהם הכתוב מדבר ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת דהיינו שיש להם מ׳ שנה מלידתם גם אם לא למד מ׳ שנה וכמו ששנינו בן מ׳ לבינה דלא איירי דוקא בלמד כל המ׳ שנה״.

והיינו, שלשיטת רש״י, גם במרז״ל „לא קאי איניש אדעתי׳ דרבי׳ עד אר־בעין שנין״ אין הכוונה לארבעים שנה של לימוד מרבו, אלא לבן ארבעים שנה[10]. וכ״ה[11] בפי׳ המיוחס לרש״י עמ״ס אבות שם (בפי׳ הב׳): „לבינה, כד־אמרינן . . ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה[5] מכאן לתלמיד שאינו עומד על דעת רבו עד שהוא בן ארבעים״.

אבל צ״ע, כי לפי זה נמצא, שרק על אותם שנולדו בעת מ״ת ואז (בעת אמירת משנה תורה) הגיעו לבן ארבעים שנה, נאמר „ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת וגו׳

---

1) סוטה כב, ריש ע״ב. ע״ז יט, ב.
2) ע״ז שם. וכ״ה בר״ן (לרי״ף) שם. מאירי שם. ש״ך יו״ד סרמ״ב סקמ״ט (בדעת הרמ״א שם).
3) סוטה שם.
4) ה, ב.
5) פרשתנו כט, ג.
6) ראה גם חדא״ג מהרש״א סוטה שם (נעתק לקמן ס״ב).
7) פ״ה מכ״א (בסידור אדה״ז — מכ״ב).
8) ראה שד״ח כרך ט כללי הפוסקים ס״ח אות ח. וש״נ.
9) חדא״ג סוטה שם. וראה גם תור״ט לאבות שם.
10) וכ״ה במשכיל לדוד על פרש״י סוף פרשתנו.
11) וכן משמע במאירי, מדרש שמואל ועוד לאבות שם. וראה אוה״ת תולדות קלז, א.

עד היום הזה" – משא"כ אותם שנולדו בשנים שלפני מ"ת כבר „עמדו על דעת רבם" (הרבה) זמן לפנ"ז[12].

ונוסף על הדוחק בעצם הפירוש – שהרי (א) מסתימת הלשון „ולא נתן ה' לכם גו'" משמע שלכל ישראל מדבר[13], (ב) למה לא הוכיח את אלה שהיו יותר מבני ארבעים שנה – כשהגיעו הם לגיל ארבעים (וכפרש"י[14] ד„לפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה . . (ורק) מכאן ואילך יקפיד" – ולמה לא הקפיד לפנ"ז על אותם שהגיעו לפנ"ז לגיל ארבעים שנה),

ועוד – ה"ז היפך פרש"י עצמו במס' ע"ז שם[15], שכ' „אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד מ' שנה", הרי מפורש דדברי הכתוב „ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו'" נאמרו גם בנוגע למשה רבינו[15] (שהי' אז בן מאה ועשרים שנה). ועכצ"ל שגם רש"י מפרש הלשון „עד ארבעין שנין" במחז"ל זה, דהיינו מ' שנה משהתחיל ללמוד[16].

ג. ויש לומר בפשטות, דשני מחז"ל הנ"ל – „בן ארבעים לבינה" ו„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין", אינם סותרים זא"ז בשיעור שלימות בינת האדם (אם הוי ארבעים שנה משנולד או ארבעים שנה משהתחיל ללמוד) – כי מדברים בשני ענינים שונים:

המשנה „בן ארבעים לבינה", מדברת ב„גידול" הטבעי של כחות הנפש, דכמו שהגוף גודל מקטנות לגדלות, כך יש „גידול" של כחות הנפש, שזהו דבר טבעי (ואינו תלוי במעשה האדם), ש־כחותיו הולכים ומשתכללים (מאליהם). וזהו „בן ארבעים לבינה", היינו שכח הבינה שבנפש האדם הולך ומשתכלל[17] עד שמגיע לשלימותו בגיל ארבעים, שאז יש בכחו של האדם „להבין דבר מתוך דבר" וכו' (וכמו בשאר הענינים שנמנו במשנה שם, שאין הכוונה שבגיל מסויים ישנו הענין עצמו (מקרא משנה וכו') אלא שאז מסוגל האדם לעסוק בדברים אלה).

משא"כ הא ד„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין" מדבר בהבנת דברי הרב עצמה, היינו לא שאז יש לו הכח והאפשרות להבין דברי רבו, אלא שע"י מ' שנה של לימוד בפועל, ה"ה מבין ומשיג ויודע בפועל דעת רבו לאשורה ולעומקה, „לדעת סוף דעתו ותבונתו"[18].

ולפי זה י"ל דבהא פליגי רש"י ותוס' בדין „הראוי להוראה" שאינו אלא ל־אחרי ארבעים שנה, מהו גדרו של תנאי זה:

א' מתנאי ההוראה (גם בזמן הזה) הוא – הקבלה מרבו, שלמד הדינים ממנו[19] (וכן צריך להיות נסמך מרבו להוראה[20]).

---

12) ובתוי"ט לאבות שם (בתי' הב') – דישראל בשעת מ"ת גרים היו, וכל גר כקטן שנולד דמי. ואכ"מ.

13) ראה גם משכיל לדוד שם.

14) סוף פרשתנו.

15) וראה גם תוס' ע"ז שם (נדפסו שם ע"א). וראה לקמן הערה 34 ובפנים ס"ח.

16) וראה גם ר"ח ב"מ לג, א.

17) ראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי בתחלתו (ועוד) – כמה דרגות ב„צמיחת" המוחין מקטנות לגדלות.

18) ל' רש"י ע"ז שם. ובפי' עה"ת פרשתנו שם „סוף דעתו . . וחכמת משנתו" – נת' בלקו"ש חי"ד (ע' 106 ואילך).

19) ראה רש"י סנהדרין ג, א (ד"ה דגמיר) „ששמע מחכמים ומדיינין". שם ה, רע"א ד"ה דגמירנא. ועוד.

20) סנהדרין ה, א ואילך. ובכ"מ. – אלא ש־

ובזה גופא פליגי רש"י ותוס', מהו גדר שלימות הקבלה מרבו שצריך להיות כדי לעשותו ראוי להוראה (בשלימות[21]):

רש"י ס"ל שבעיקר נוגע שלימות כח בינתו[22] של האדם, שיוכל להבין דבר מתוך דבר ולדמות מילתא למילתא (והקבלה מרבו אינה אלא תנאי צדדי, שמעמידו על האמת וכו'), ולכן מספיק מ' שנה משנולד, דאם קיבל מרבו כל הדינים והוא בן ארבעים שאז כח בינתו הוא בשלימות יכולים לסמוך על הורא־אתו;

והתוס' ס"ל, שזה שצריך קבלה מרבו הוא מפני שמורה הוראה צריך לעמוד במקום רבו [וע"ד שמצינו דסמיכה צ"ל איש מפי איש עד משה רבינו[23], שא' מהטעמים בזה כי הם עומדים במקום משה ובית דינו[24] — הנה מעין זה היא גם ההוראה בזה"ז (משבטלה הסמיכה), ש־תוכנה וגדרה הוא, שהמוסמך הוא במ־קום המסמיך];

ולזה לא מספיק מה שהתלמיד מבין בכח בינתו בשלימותה (בגיל מ') את מה שקיבל מרבו, אלא צ"ל אצלו אותה ההבנה והדעת של רבו (שרק אז ה"ה עומד במקומו), ולכן אינו ראוי להוראה עד ארבעים שנה „משנה שהתחיל ללמוד", שאז עומד על סוף דעתו של רבו.

ועפ"ז מובן שמעיקרא לא קשה לרש"י ממחז"ל ד„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין" — כי לשיטת רש"י, בענין ההוראה נוגע רק שלימות בינת האדם עצמו (ולא העמידה על דעת רבו); וכן לא קשה לתוס' ממשנה „בן ארבעים לבינה", כי ודאי ששלימות כח הבינה של האדם הוא בגיל ארבעים (ופשוט שבלי תנאי זה אין ראויים ל־הוראה[22]), אלא שהתוס' ס"ל שנוסף על שלימות כח הבינה של התלמיד עצמו, צ"ל גם העמידה על דעת רבו כדי שיהי' ראוי להוראה, וכנ"ל.

ד. אלא שעדיין יל"ע בגופו של ענין, ששני מחז"ל הנ"ל („בן מ' לבינה" ו„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד מ' שנה") מדברים אודות שני ענינים שונים —

מפורש במחזור ויטרי (עמ"ס אבות שם), וז"ל: „בן ארבעים לבינה, דכתיב ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה והיא היתה שנה מ' ליצי"מ ולמ"ת . . לא הרגיש בו משה עד מ' שנה . . לא הספיקו ללמוד ולעמוד על דעתו של משה עד שנת מ' . . מיכן לתלמיד שאינו עומד על סוף דעתו של רבו מ' שנה" — הרי שמקשר מחז"ל ד„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד מ' שנה" (דהיינו מ' שנה של לימוד מפי רבו) עם דברי ה־משנה „בן מ' לבינה"[25].

[וכ"ה להדיא בפרש"י לאבות (מכת"י)[26] על המשנה הנ"ל („בן ארבעים לבינה"):

בזה"ז הסמיכה היא רק נטילת רשות כו' (סנהדרין שם, ב. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הוראה ס"ב. וש"נ). ואכ"מ.

21) שהרי בכמה אופנים אין התנאי דארבעים שנה (ראה סוטה ו,ז שם. רמ"א ונ"כ שו"ע יו"ד שם. וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית שם. וש"נ).

22) ראה סנהדרין שם, רע"א „גמירנא וסביר־נא". הוריות (ב, ב) „גמיר וסביר" (וברש"י שם ד"ה תנא).

23) ראה רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

24) ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 212 הערה 52.

25) וראה גם רע"ב (ועוד) אבות שם (ובתוי"ט שם הקשה עליו). בחיי פרשתנו עה"פ. אוה"ת פר־שתנו ע' תתשלד. ועוד.

26) יצא לאור בפירושי ראשונים לאבות (ירו־שלים, תשל"ג).

„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד מ' שנה כמו שמצינו במשה כו' מכאן שאינו עומד על דעת רבו עד שילמוד לפניו מ' שנה").

ודוחק לומר שהובא זה רק בתור דוגמא בעלמא לזה שצריכים מ' שנה גם לענין הבנת שכל רבו — כי מפשטות לשון הראשונים הנ"ל משמע שהתוכן אחד הוא.

ה. ויובן זה בהקדם תוס' ביאור בזה ש„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין", שלכאורה איך אפשר לתת בזה שיעור השווה לכל אדם — מ' שנה — והרי השגת דברי תורה תלוי' בכשרונות התלמיד, הידיעה שלו וכו', ויש בזה חילוקים מן הקצה אל הקצה, ואיך יתכן לקבוע כלל אחד לכל תלמיד ותלמיד שאינו עומד על דעת רבו עד מ' שנה?

ועכצ"ל, שאין כוונת חז"ל ב„קאי איניש אדעתי' דרבי'" להבנת התורה שהרב מלמד לתלמידו (דעד מ' שנה יש לו הבנה שטחית יותר בשכל הרב, ולאחרי מ' שנה יורד (יותר) לעומקו של השכל) — אלא הכוונה לענין נעלה יותר שאינו תלוי בכשרונות ויגיעת התלמיד, אלא הוא בא בדרך ממילא (באם מתייגע כדבעי בכח עצמו) לאחרי מ' שנה.

ומפורש הדבר בפשוטו של מקרא — „ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה", דמשמע מזה, שאין העיכוב בזה מצד בנ"י (שהם לא נתנו לב לדעת כו'), אלא מצד הקב"ה, ש„לא נתן ה' לכם לב לדעת גו'"[27]. ומוכח, שהעמידה על דעת רבו אינה תלוי' ביגיעת האדם עצמו (שיגיעתו היא המביאה לזה), אלא שזהו דבר הבא מלמעלה, שהקב"ה ברא את האדם ונתן לו לב כו' באופן שאינו עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה.

ו. הסברת הענין:

בלימוד הרב עם תלמיד, יש שני ענינים: א) לימוד פרטי, הסוגיא הפרטית שלומד עמו, ב) דרך הלימוד, שהרב נותן לתלמיד דרך ושיטה איך ללמוד, ודרך זו תלוי' בתכונותיו וחושיו המיוחדים של כח השכל של הרב.

וחילוק עיקרי ביניהם: הלימוד ה־פרטי מקבל התלמיד מרבו בסגנון גלוי, ששומע מרבו ביאור והסברה בהסוגיא, וככל שהתלמיד יתייגע יותר בכח שכלו, יבין אותה לאשורה יותר ולעומקה; אבל דרכו של רבו, הקשורה עם כח שכלו של הרב, אינו נשפע וניתן בסגנון גלוי [ע"ד המבואר בכ"מ[28], שא"א להשפיע כח השכל אל הזולת, וע"ד הפתגם „אַ קאָפּ קען מען ניט אַרויפשטעלן"], אלא, כיון שדבר שכל זה מקורו בכח שכלו של הרב (שבכח שכלו המיוחד המציא או השיג שכל זה), הרי מובן, שבו טמונים תכונותיו וחושיו המיוחדים של כח השכל של הרב. ונמצא, שנוסף לזה שהרב מלמד את התלמיד דבר שכל פרטי ה"ה גם נותן לו את היכולת ששכלו יהי' כמו שכל הרב[29].

ויש לומר, שזהו תוכן מחז"ל ד„לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין" — שאין הכוונה בזה, שלאחרי מ' שנה מבין התלמיד לאשורם ולעומקם את דברי התורה ששמע מרבו לפני ארבעים שנה, אלא שאז נקלט אצלו דרך

27) ראה גם משכיל לדוד סוף פרשתנו. לקו"ש חי"ד (ע' 104 ואילך). ולהעיר מראב"ע פרשתנו עה"פ. — וראה לקו"ת סוף פרשתנו ע"ד החסידות.

28) סהמ"צ להצ"צ מצות פו"ר פ"ב. סה"מ תרנ"ט ע' ג. ובכ"מ.

29) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' 15.

הלימוד של רבו, עד שכח שכלו של התלמיד נעשה כמו כח[30] שכלו של הרב, שע"י היגיעה בתורת רבו במשך מ' שנה, הרי חושי ותכונות שכל הרב (הטמונים בדברי שכל שהשפיע לתלמידו) נקלטים לאט לאט אצל התלמיד, עד שחושי התלמיד נעשים כחושי הרב, ואזי ממילא מבין כל ענין וענין כמו רבו. וזהו הפירוש "אדעתי' דרבי'" — לא הידיעות של רבו, אלא דעתו, כח שכלו של הרב, בתכונותיו המיוחדות.

וגם ענין זה יש להוכיח מפשטות הכתובים, שדבר זה (ש"לא קאי איניש כו'") למדים מ"אתם[31] ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים גו' המסות הגדולות אשר ראו עיניך גו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה", והיינו שמעתה ולהבא יש לבנ"י "לב לדעת וגו'" את "המסות הגדולות" וכו' שעשה ה' להם לפני ארבעים שנה, וכ־פרש"י שלכן "מכאן ואילך יקפיד, ולפי־כך ושמרתם[32] את דברי הברית הזאת וגו'".

דלכאורה אינו מובן:

א) בין הכתובים "ולא נתן גו'" ל־"ושמרתם גו'" נאמר[33] "ואולך אתכם ארבעים שנה גו' לחם לא אכלתם גו' ותבואו אל המקום הזה ויצא סיחון גו' ונקח את ארצם גו'" — שמאורעות אלו הם (לא מלפני ארבעים שנה, אלא) פחות (הרבה) שנים אחרי יצי"מ, וא"כ בענינים אלה עדיין א"א לתבוע מהם שיהי' להם "לב לדעת גו'"?

ב) ב"דברי הברית הזאת" יש ענינים ששמעו מפי משה (לא בשנה ראשונה ליציאתם ממצרים, שכבר עברו מאז מ' שנה, אלא) הרבה שנים לאח"ז ועד — בסוף ארבעים שנה (כמו פרשת נחלות, ועוד) — ומדוע "יקפיד" המקום על שמיעת ענינים אלו, כשעדיין לא עמדו על "דעת רבם" בדברים אלה?

וע"פ הנ"ל מובן בפשטות, כי הפירוש ב"קאי איניש אדעתי' דרבי'" הוא, שכח שכלו של התלמיד מתאחד עם כח שכלו של הרב, באופן שאז מבין כל ענין וענין ע"ד הבנת הרב, וכן בענייננו, שלאחרי שבנ"י יש להם "לב לדעת גו'" הדברים שעשה להם הקב"ה מלפני ארבעים שנה, שע"ז עמדו על "דעת רבם" כביכול, הרי כבר יש להם "לב לדעת גו'" בכל מה שעשה ה' עמהם במשך מ' שנה אלו כו'*[33].

ז. וזוהי גם ההסברה שהעמידה על דעת רבו תלוי' בשנים, ולא בכשרונותיו של התלמיד ומדת יגיעתו בתורה.

כי ע"פ הנ"ל מובן, שכלל זה ("לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין") שייך רק ברב ותלמיד שיש ריחוק בערך בין כח השכל שלהם באופן, שזה שחושי התלמיד ייעשו כחושי הרב ה"ז גדר חידוש גמור, שהרב ע"י לימודו עמו נותן לו כח וחוש חדש, ו"שכלול" כח זה של הרב אצל התלמיד לוקח מ' שנה (כי אם טיב חושי הרב ושל התלמיד מעי־קרא אינם רחוקים זמ"ז, א"צ שהיית זמן (רב) עד שהתלמיד יעמוד על דעת רבו).

[ויש לומר, שגם פרט זה נלמד ממקור

30) עיין המשך תער"ב פרק רסח. וראה סה"מ תרנ"ב ע' צה. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תה. ולהעיר מתניא אגה"ק ביאור לסי' זך (קמו, ב ואילך) "אינם מקבלים רק הארת כו' ולכן ארז"ל שאין אדם עומד כו' אבל לאחר פטירתו כו' מבחי' רוח רבם העצמית".

31) פרשתנו כט, א־ג.

32) שם, ח.

33) שם, ד־ז.

*33) להעיר מסה"ש תשמ"ט ע' 201 הערה 23.

הענין ד"לא קאי איניש כו'" – הפסוקים ד"אתם ראיתם גו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו'", שהמדובר שם בהנהגת הקב"ה, ובזה גופא – הנהגה נסית ש־למעלה מן הטבע ("המסות הגדולות גו' האותות והמופתים הגדולים ההם"), והנהגה זו היא למעלה מגדר שכלו של נברא, ולכן, לא הי' ביכולתם של בנ"[34] לקלוט במוחם ולבם טיב ומהות הנהגה זו (באופן שתתעצם עמם) עד ארבעים שנה – כי זהו חידוש]*[34].

ונמצא, שתוכן מחז"ל ד"לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין" הוא אותו הענין ממש ד"בן ארבעים ל־בינה"[35] – ששכלול כח הבינה של האדם לוקח מ' שנה: אלא שבמשנה קאי בכח הבינה של האדם עצמו (הניתן לו בעת הלידה), ומחז"ל "לא קאי כו'" מדבר בכח בינתו ודעתו של הרב הניתן ונשפע (בהעלם) לתלמידו, שכדי ששכל זה יתפ־תח וישתכלל אצל התלמיד עד שיתעצם עמו באופן שחושי התלמיד ייעשו כפי חושי הרב, ה"ז לוקח מ' שנה (כשיעור שכלול כח הבינה).

ח. ובדרך זו יש לבאר דברי התוס' בסוגיא ד"לא קאי איניש כו'"*[35], שהקשו על פרש"י ש"אף משה לא נזכר" – "וא"ת אמאי כעס משה על ישראל (דכשאמר הקב"ה (במ"ת) "מי יתן והי' לבבם זה גו'"[36], "הי' להם לומר תן אתה"[37]), הלא גם הוא לא נזכר (שלכן "משה לא רמזה (תוכחה זו) לישראל עד מ' שנה"*[37])? וי"ל שלפי שהוא לא הי' צריך לתפלה זו לא נתן לב עד מ' שנה דקם אדעתי' דרבי', אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו הי' להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים".

ומדברי התוס' מובן, דכיון שבנ"י "היו צריכין לתפלה זו", הרי ע"י ההת־בוננות שלהם היו בגדר "קאי אדעתי' דרבי'" תיכף אז (בשעת מ"ת), גם לפני שהיית מ' שנה (דאל"כ מהי הטענה אליהם "שהי' להם לומר כו'", אם עדיין לא עמדו על "דעתי' דרבי'").

וע"פ הנ"ל בגדר "קאי אדעתי' דרבי'" (שאין זה רק הבנת שכל הרב, אלא מה שחושי הרב נקלטים אצל התלמיד עד שבדרך ממילא מבין כמו הרב) – יש לבאר הדברים, כי כאשר הדבר נוגע לעצמותו של האדם, ה"ז גופא כמו הענין ד"קם אדעתי' דרבי'", שעצם כח שכלו משתנה.

וע"ד פתגמו של אדמו"ר מהר"ש[38], שמצינו "דיני נשים וכו' וטענותיהם שיכולות לטעון ומדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים, שכולם הם בעלי השכלה מופלגה .. והלא האשה אינה בערך לטעון טענות אלו, אבל האמת הוא דכאשר הענין נוגע, הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכליים עמוקים". והיינו, משום דכאשר הענין נוגע לעצמו, בדרך ממילא ממציא שכל האדם סברות עמוקות כו' בהתאם להצורך:

וכן בענייננו, דכיון שבנ"י "היו צריכין לתפלה זו", שהדבר הי' צ"ל נוגע להם, לכן, אין בזה ההגבלה ד"לא קאי איניש

34) ולתי' הב' בתוד"ה עד ארבעין ע"ז שם (נדפסו שם ע"א) – משה רבינו עצמו עמד על דעת קונו תומ"י. ע"ש. וי"ל לפי שהי' "איש האלקים" (תהלים צ, א. וראה מדרש תהלים (באבער) שם. ועוד) וכו'.

*34) ראה גם סה"ש תש"נ ע' 264 ואילך.

35) ועפ"ז מובן גם פי' הב' ברש"י הנ"ל ס"ב.

*35) ד"ה עד ארבעין הנ"ל.

36) ואתחנן ה, כו.

37) ע"ז שם, סע"א.

*37) רש"י שם ע"ב ד"ה לא קאי.

38) "היום יום" ט' אלול.

כו' עד מ' שנה" – דבאם הי' הדבר נוגע להם באמת, בדרך ממילא היו מבינים בזה והי' נקלט אצלם, ע"ד "קאי אדעתי' דרבי'" אחרי מ' שנה.

ט. והנה ע"פ מחז"ל זה ד"לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין" יש למצוא מקור בתושב"כ לתורת הבעש"ט (שח"י אלול הוא יום הולדתו) – שהיא מיסודי תורת החסידות – ש"כל[39] דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע הוא הוראת הנהגה בעבודת השם, וזהו ענין העבודה, להבין ולהשכיל מכל – דרך בעבודת השם".

ונמצא, שכל דבר שקורה לאיש ישראל צריך "ללמוד" אותו (ע"ד שלומד ענין כביכול בתורה), עד שיוכל להוציא מזה הוראה בעבודתו לקונו.

ודבר זה מפורש במחז"ל הנ"ל, ש־למדים הא ד"לא קאי איניש אדעתי' דרבי'", ממה שנאמר "אתם ראיתם גו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה". דלכאורה, בנוגע לדברי תורה, מובן שצ"ל שהיית זמן עד שעומדים "על דעת רבו", מצד העומק לפנים מעומק הטמון בד"ת שמלמד הרב עם תלמידו: אבל בנוגע ל"המסות הגדולות" ו"ה־אותות והמופתים", שהם דברים הנראים בחוש, הרי בעת ראיית הנסים בפעם הראשונה, כבר "תפס" הכל, ומה שייך לומר בזה "לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין"?

ועכצ"ל, שבנסים אלו היו טמונות הוראות בעבודת ה', וזוהי תכלית כוונת הקב"ה בעשיית נסים הללו (שמהם ילמדו בנ"י "ויקחו" חיזוק בעבודתם לקונם), ופרטי הוראות אלו יכולים להתעמק בהם יותר ויותר, עד שלאחרי ארבעים שנה עומדים על "סוף דעתו" של הקב"ה כביכול בעשיית נסים אלו.

אלא שלזה צריכים להתעמק בפרטי הנסים וכו' (ע"ד המבואר[40], שכדי להיות קם אדעתי' דרבי' צריך התלמיד לדקדק באותיות הרב וכו', כי בדקדוקים אלה טמון עומק ופנימיות כוונת הרב), שאז, לאחרי מ' שנה עומדים על עומק הכוונה וההוראות שבזה.

וכן הוא בכל דבר ודבר שהאדם רואה או שומע, שהם מהווים הוראה ולי־מוד (כמו דברי תורה), שצריך להתבונן בהם, ללמוד אותם ולדייק בהם, באופן, שלאחרי מ' שנה נתעצם אצלו הענין, "קם אדעתי' דרבי'".

(משיחות ש"פ וישלח וי"ט כסלו תשכ"ט; י"ב תמוז תשכ"ז)

---

39) כתר שם טוב הוצאת קה"ת בהוספות סי' קכז ואילך (ובהערות שם).

40) ד"ה וידעת תרנ"ז. ועוד.